

Urban identity is more prominent in the identities structure of residents of Zhovtnevyi district of Luhansk, it is more important for those, who is older than 60, and for representatives of such social and professional groups as: pensioners and housewives. The article discloses the content of the urban identity, which manifests itself in the ideas of military and industrial past of the city.

Key words: territorial identity, city identity, imaginary community.

Стаття надійшла до редакції 07. 08. 2013 р.

Прийнято до друку 01. 11. 2013 р.

протоколом № 3

Рецензент – к. соц. н., доцент Хобта С. В.

УДК [316.334.52 : 34] (477.61)

Л. І. Лебідь, А. А. Уколова

СОЦІАЛЬНО-СТАТУСНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МЕШКАНЦІВ ЛУГАНСЬКА: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Проблема ідентичності є однією з «трендових» тем сучасної соціології. Актуалізація наукового дискурсу у даному напрямку спричинена зміною конфігурацій соціальних відносин, яка пов'язана з глобалізацією та переходом до постіндустріального суспільства.

Російський соціолог С. Григор'єв підкреслює, що одним із напрямків дослідження в соціології постмодерну стає вивчення проблем ідентичності суб'єктів соціального життя, агентів соціуму, яка постійно змінюється, але не розвивається у певному напрямку, не трансформується якісно, суттєво [1, с. 137].

Ідентичність стає предметом наукового аналізу порівняно недавно – у 40 – 50-х рр. ХХ ст. Прийнято вважати, що спеціальне вивчення даної теми починається з роботи Е. Еріксона «Ідентичність: юність і криза» (1969) [2].

На сучасному етапі проблема ідентичності, ідентифікації стає складовою проблемного поля різних наук, причому більшість таких досліджень має міждисциплінарний характер.

Явища ідентифікації та ідентичності інтенсивно осмислювалися в межах західної наукової традиції. З психологічної точки зору дана проблема розглядається у працях З. Фрейда, К.-Г. Юнга, Е. Еріксона. Засновником соціологічної традиції аналізу ідентичності вважають американця Дж. Міда. Над цією проблематикою плідно працювали – Ч. Кулі, У. Томас, І. Гофман та ін.

Ідентичність та процес ідентифікації на пострадянському просторі аналізують С. Макеєв, С. Оксамитна [10], М. Шульга [11], О. Орлова [12], О. Симонова [13], І. Кононов [3], С. Хобта [4] та ін.

Ідентичність людини формується під впливом соціокультурного середовища. При дослідженні соціальної структури суспільства, зокрема нерівності, важливим є не лише створення комплексних об'єктивних показників місця людини у соціальному просторі. Необхідно також брати до уваги сприйняття індивідом соціальної дійсності. Аналіз соціально-статусної ідентифікації дозволить глибше розуміти проблему розшарування населення за рівнем доходів. У даному разі доречно згадати теорему У. Томаса: якщо ситуація сприймається як реальна, вона реальна за своїми наслідками [5, с. 26]. Близькими до даного підходу є ідеї І. Гофмана, який під соціальною реальністю розуміє насамперед імовірнісний світ значень. Звідси випливає, що уявні, приблизні значення можуть мати саме що не на є реальні наслідки у вигляді цілеспрямованих дій людей [14]. Індивід, який співвідносить себе з низькозабезпеченими, має специфічне бачення соціальної дійсності, що детермінуватиме його соціальні дії. Вкрай важливо не лише об'єктивно аналізувати суспільство, а й враховувати ті суб'єктивні смисли, носіями яких є соціальні актори. Саме це детермінує **актуальність** дослідження соціально-статусної ідентифікації.

У рамках даної статті ми маємо **на меті** розкрити особливості соціально-статусної ідентифікації мешканців Луганська за рівнем доходів, тобто усвідомлення належності до високозабезпечених, середньозабезпечених, низькозабезпечених.

Емпіричною основою статті стали результати якісних (глибинне інтерв'ю) та кількісних (масові опитування) соціологічних досліджень колективу кафедри філософії та соціології ЛНУ імені Тараса Шевченка та Центру з вивчення суспільних процесів та проблем гуманізму, проведених у 2005, 2007, 2008, 2010, 2013 рр.

Перш ніж перейти до аналізу соціально-статусної ідентифікації мешканців Луганська, необхідно окреслити, який зміст вкладається у це поняття.

Термін ідентичність походить від латинського *identificus* – «ідентичний» і *ficatio* – «здійснення», «втілення». У словниках ідентичність тлумачиться так: 1) властивість індивіда залишатися самим собою у змінних соціальних ситуаціях; 2) результат усвідомлення індивідом самого себе як людської особистості, яка відрізняється від інших; 3) усвідомлення індивідом себе, тим, ким він є [8; 9]. В наведених визначеннях підкреслюється, що ідентичність – це в першу чергу усвідомлення себе, що формується в певному соціокультурному середовищі.

Поряд з терміном ідентичність у науковому дискурсі використовується термін «ідентифікація». Ідентифікація – це ототожнення суб'єктом себе із зразком. Це і копіювання, і набуття, і

встановлення відносин, і уподібнення, і свідоме наслідування [10, 33]. Термін введено в науковий обіг З. Фройдом, під ним він розумів механізм засвоєння значущих зразків і моделей поведінки з рефлекторного кола інших людей відповідно до типу статевої приналежності.

З. Фройд вказує на те, що дитина шукає від самого народження моделі, за якими вона може себе оцінювати та які може наслідувати. Якщо це вдається, то з'являється самоповага. З. Фройд пише: «Маленький хлопчик проявляє особливий інтерес до свого батька. Він хотів би стати і бути таким, як він, бути на його місці у всіх випадках. Ми говоримо впевнено: батько є для нього ідеалом...» [20], тобто йдеться про ідентифікацію з батьком. Ідентифікація з певними соціальними спільнотами перетворює людину з біологічної особи в соціального індивіда й особистість, дозволяє йому оцінювати свої соціальні зв'язки і приналежність в термінах «Ми» і «Вони» [20].

Ідентифікацію в соціології звичайно розуміють як процес емоційного й когнітивного ототожнення та самоототожнення індивіда з іншою людиною, групою чи якоюсь субкультурою, з відповідними моральними нормами та цінностями. Ідентифікація розглядається також як метод соціалізації особи, набуття дитиною спільних рис поведінки з батьками, виявлення у індивіда таких ознак, які дозволяють його включити до певної соціальної групи, спільноти [15].

Так, ідентифікацію розуміємо як процес, а ідентичність як результат виокремлення стійких засад, які характеризують людей та артефакти як самототожні та ті, що різняться [12]. В ідентичності інтегруються придбаний на даний момент соціальний досвід індивіда, результати різноманітних процесів ідентифікації, що відбуваються в ході соціальних взаємодій індивіда на різних соціальних сценах. Так надається сенс подіям, що відбуваються.

Ідентифікація має безліч проявів. Це й етнічна, й вікова, й регіональна, й статусна ідентифікація. В статті ми зосередимо увагу на останньому типі. Соціально-статусна ідентифікація – це процес самовизначення і конструювання актором своєї статусно-рольової позиції, пов'язаний з усвідомленням власної приналежності до тих чи інших соціально-статусних груп [16]. Ми розглянемо один з вимірів соціально-статусної ідентифікації, а саме приналежність індивідів до різних груп матеріальної забезпеченості.

Результати багаторічних соціологічних досліджень свідчать, що при суб'єктивній оцінці свого матеріального становища луганчани здебільшого ідентифікують себе і свою родину з середньозабезпеченими прошарками суспільства (табл. 1). Відзначимо також, що досить високою є частка «низькозабезпечених», що є наслідком стрімких трансформаційних процесів в країні, пов'язаних зі зміною суспільного ладу.

Таблиця 1

Розподіл відповідей на питання «До якої групи матеріальної забезпеченості ви себе відносите?» в динаміці

Група	Роки, у %			
	Луганськ, 2005 n=400	Луганськ, 2007 n=198	Луганськ, 2010 n=185	Луганськ, 2013 n=500
Високозабезпечені	0,7	1,0	1,1	2,2
Середньозабезпечені	56,3	61,1	45,4	60,2
Низькозабезпечені	42,5	32,8	42,7	31,2
Немає відповіді	0,5	1,0	0,5	1,4
Важко відповісти	-	4,0	10,3	5,0
Усього	100	100	100	100

Соціально-статусна ідентифікація луганчан узгоджується з економічною динамікою в країні. Протягом 2005 – 2007 рр. спостерігаємо зростання частки респондентів, які вважають себе середньозабезпеченими, та зниження тих, що ідентифікуються як низькозабезпечені. Економічна криза 2008 р. зумовила зміну співвідношення між категоріями матеріальної забезпеченості. Як наслідок у 2010 р. суттєво збільшилася кількість «низькозабезпечених» за рахунок зменшення «середньозабезпечених». Свідченням того, що Україна поступово виходить з піку кризового економічного стану, є зміни у сприйнятті свого місця у соціальному просторі. У 2013 р. соціально-статусна ідентифікація луганчан повернулася на рівень 2007 р.

Представники означених категорій матеріальної забезпеченості по-різному оцінюють своє матеріальне становище. Це свідчить про наявність об'єктивних відмінностей між ними (табл. 2).

Таблиця 2

Середній бал оцінки матеріального становища представниками різних груп матеріальної забезпеченості (шкала: 1 (min) – 5 (max) балів), 2013 р.

Категорія матеріальної забезпеченості	Середня оцінка матеріального становища	n	Стандартне відхилення
Високозабезпечені	4,1	10	0,74
Середньозабезпечені	3,4	298	0,64
Низькозабезпечені	2,3	156	0,67
Важко сказати	3,1	24	0,93
Немає відповіді	3,1	7	0,69
Усього	3,1	495 ¹	0,84

¹ З аналізу були виключені ті опитані, які не відповіли на дане запитання.

Якщо середня оцінка матеріального становища в групі низькозабезпечених становить 2,3 бали, то в групі середньозабезпечених – на порядок вище – 3,4 бали. Отримана інформація верифікується даними про середньодушові прибутки. Середньозабезпечені мають близько 2193 грн. на місяць на одну особу, а низькозабезпечені – 1631 грн. Відзначимо, що 37 % опитаних відмовилися давати відповідь на питання про середньодушові прибутки, причому 70 % з них – ті, хто ідентифікує себе із середньозабезпеченими. Це дає підстави припустити, що реальні доходи середньозабезпечених дещо вищі, аніж ми отримали.

У ході соціологічного дослідження встановлено соціально-демографічні відмінності респондентів з різною соціально-статусною ідентифікацією.

За допомогою хі-квадрат тесту статистично підтверджено наявність зв'язку між змінними «група матеріальної забезпеченості» та «вік»¹. Представники старшого покоління схильні ідентифікувати себе з низькозабезпеченими, а молодші – з середньозабезпеченими (табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл відповідей на питання «До якої групи матеріальної забезпеченості Ви віднесли б себе?» з урахуванням змінної «вік», 2013 р.

Категорія матеріальної забезпеченості	Вікові категорії					Усього
		18–30	31–45	46–60	старші 60 років	
Високозабезпечені	абсолютна частота	5	3	2	1	11
	відносна частота	2,9	2,7	1,8	0,9	2,2
Середньозабезпечені	абсолютна частота	134	74	59	34	301
	відносна частота	77,0	66,1	53,6	32,7	60,2
Низькозабезпечені	абсолютна частота	25	27	44	60	156
	відносна частота	14,4	24,1	40,0	57,7	31,2
Важко сказати	абсолютна частота	8	6	4	7	25
	відносна частота	4,6	5,4	3,6	6,7	5,0

¹ Значення хі-квадрат тест становить 69,381 при Sig = 0,000.

Немає відповіді	абсолютна частота	2	2	1	2	7
	відносна частота	1,2	1,8	0,9	1,9	1,4
Усього	абсолютна частота	174	112	110	104	500
	відносна частота	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Такий розподіл пояснюється невеликим розміром пенсії, яка є основним джерелом доходів людей старшого віку.

Під час індивідуальних інтерв'ю¹ пенсіонери неодноразово підкреслювали, що наявних грошей часто не вистачає на задоволення найнеобхідніших потреб. Наведемо декілька висловлювань з цього приводу²: *«живем почти нищие. Ни одеться, ни обуься! Донашиваем то, что тогда было при Союзе. Едим в надголодь... Думали на газ собрать, не ели, не пили, собрали на газ. Щас в связи с этими ценами, шо щас цены каждую неделю растут. С тех денег, что я собрал на газ – 8 тысяч рублей – у меня щас осталось тысяч шесть-пять»* (М. І., чоловік, 69 років, пенсіонер, 2008 р.); *«пенсии не большие, хотя у нас стаж большой. И у мужа, и у меня стаж (...) Представляет 46 лет проработать и пенсия – какая пенсия. Потом, лекарства дорогие. Если раньше было лечение бесплатно, лечение бесплатно, а сейчас все платно... В основном на питание идут деньги и на лечение. То, что у нас вот есть сейчас, вот, шо видите, это все у нас куплено при Советском Союзе. Щас мы, мы не можем ничего купить, приобрести шо-то, даже лишнюю вещь быть-может купить»* (Л. П., жінка, 71 рік, пенсіонерка, 2008 р.); *«покупаю самое дешевое. Лишних денег нет. Та какие там лишние, если не хватает на то, чтобы лишний раз, там купить яблоко или грушу»* (О. І., чоловік, 81 рік, пенсіонер, 2010 р.). Аналіз даних глибинного інтерв'ю дає підстави стверджувати, що соціально-статусна ідентифікація індивіда формується на основі усвідомлення власних матеріальних умов порівняно з іншими.

Встановлена гендерна специфіка різних категорій матеріальної забезпеченості. Жінки переважають серед низькозабезпечених, а чоловіки, навпаки, – в категорії середньозабезпечених (табл. 4). Можна було б припустити, що жінки мають нижчий рівень освіти, а відтак – отримують меншу зарплатню. Проте в ході соціологічного дослідження

¹ У даному випадку наводяться результати якісного дослідження (індивідуальні інтерв'ю), проведеного колективом кафедри філософії та соціології ЛНУ імені Тараса Шевченка (під керівництвом Л. Лебідь) з представниками низькозабезпечених категорій населення (середньодушові прибутки не перевищують прожитковий мінімум на час опитування) навесні 2008 р. та навесні 2010 р. по Луганській області.

² Подається мовою оригіналу.

не зафіксовано суттєвої різниці між чоловіками та жінками за даним показником.

Таблиця 4

Розподіл відповідей на питання «До якої групи матеріальної забезпеченості ви себе відносите?» з урахуванням змінної «стать», 2013 р.

Категорія матеріальної забезпеченості	Стать			
		чоловіки	жінки	Всього
Високозабезпечені	абсолютна частота	8	3	11
	відносна частота	3,6	1,1	2,2
Середньозабезпечені	абсолютна частота	141	160	301
	відносна частота	64,1	57,1	60,2
Низькозабезпечені	абсолютна частота	58	98	156
	відносна частота	26,4	35,0	31,2
Важко сказати	абсолютна частота	11	14	25
	відносна частота	5,0	5,0	5,0
Немає відповіді	абсолютна частота	2	5	7
	відносна частота	0,9	1,8	1,4
Усього	абсолютна частота	220	280	500
	відносна частота	100,0	100,0	100,0

У сучасному українському суспільстві має місце гендерна сегментація у сфері занятості та оплати праці. Вважається, що різниця в оплаті праці жінок і чоловіків є однією з прихованих форм обмеження доступу жінок до економічних ресурсів. За даними Держкомстату України жінки отримують у середньому на 22% менше, ніж чоловіки. Так, середньомісячна заробітна плата у 2012 році у жінок становила 2661 грн., а у чоловіків 3429 грн. [17]. Найнижчий середній рівень зарплат зафіксовано в традиційно «жіночих» сферах зайнятості – освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, сфера послуг, а найвищий – там, де зайняті переважно чоловіки, – фінансова діяльність і великий бізнес [18]. Крім того, жінок рідше можна побачити на керівних посадах [19]. Це є свідченням поділу ринку праці на так звані «жіночі» та «чоловічі» професії або спеціалізації з різним рівнем оплати праці.

Таким чином, переважання жінок у низькодоходних групах зумовлено, з одного боку, наявністю певних форм гендерної нерівності на ринку праці, а з другого, – найбільшою представленістю старшої вікової категорії, де, за даними статистики, жінок значно більше серед низькозабезпечених.

Представники середньо- та низькозабезпечених груп¹ населення мають різне бачення одних і тих же проблем. Це наштовхує на думку про те, що соціально-статусна ідентифікація створює передумови для формування певної ідентичності, наприклад, багатий, бідний.

Респондентам пропонувалася визначити, що у сучасному суспільстві стає значущим фактором накопичення багатства (табл. 5).

Таблиця 5

Розподіл відповідей на питання «Що з перерахованого дозволяє людині стати багатим у нашому суспільстві?» з урахуванням змінної «категорія матеріальної забезпеченості», 2013 р.

	Високо-забезпечені (n=11)	Середньо-забезпечені (n=301)	Низько-забезпечені (n=156)	Важко сказати (n=24)	Усього (n=492 ²)
Зв'язки з потрібними людьми	81,8	50,5	31,6	20,8	43,9
Нажива за рахунок інших	18,2	14,6	22,4	12,5	17,0
Нечесність	18,2	16,3	17,1	20,8	16,8
Можливість на самому початку здобути ґрунтовну освіту, роботу	0,0	22,6	12,5	12,5	18,4
Здібності, таланти	18,2	22,9	7,9	12,5	17,6
Праця	36,4	38,5	30,3	29,2	35,5
Просто везіння	9,1	15,0	6,6	8,3	11,9
Крадіжки, обман	27,3	13,6	20,4	16,7	16,2
Доступ до державної влади	18,2	14,6	19,1	41,7	17,4
Інше	0,0	0,3	1,3	4,2	0,8
Важко	0,0	3,0	5,9	8,3	4,1

¹ В даному разі до уваги не беруть представників високозабезпечених груп за самоідентифікацією з огляду на їх незначну представленість у вибірковій сукупності.

² З аналізу були виключені ті опитані, які не відповіли на дане запитання.

Відповісти					
Усього	2,3	61,7	31,1	4,9	100,0

Думки середньозабезпечених та низькозабезпечених щодо практик накопичення капіталу в деяких випадках збігаються, проте мають місце певні розбіжності.

Український соціолог І. Кононов відзначає, що в сучасному суспільстві клієнтельні групи є способом організації правлячого класу [6, с. 23]. Означена тенденція відтворюється на рівні суспільної думки. Як результат, і середньозабезпечені, і низькозабезпечені підкреслюють роль соціального капіталу в накопиченні багатства. Так зване «дерево знайомств» в деяких випадках створює реальні перспективи для примноження статків. В той же час наявність зв'язків з потрібними людьми є більш значущим фактором для середньозабезпечених порівняно з низькозабезпеченою групою. Припускаємо, що середньозабезпечені є обізнанішими стосовно реальних практик збільшення доходів.

Представники більш заможних груп наголошують не лише на необхідності зв'язків з потрібними людьми, а й на невтомній праці, здібностях, талантах, хорошій освіті потенційного багатія. Для низькозабезпечених означені фактори виявилися не такими значущими. Вони менше вірять у дію принципу меритократії. Низькозабезпечені роблять акцент на «здібностях» впроваджувати в життя нелегітимні (вдаватися до крадіжок, обману) та напівлегітимні (наживатися за рахунок інших) практики.

Отримана інформація верифікується результатами якісного дослідження¹. Так, низькозабезпечені дають негативні оцінки діяльності багатих людей. Наведемо декілька висловлювань з цього приводу²: *«предприимчивые делки обязательно найдут, где погреть руки»* (Т. Д., жінка, 55 років, пенсіонерка, середньодушовий дохід близько 900 грн/міс); *«бедный как жил бедным, он бедным и остался, а олигарх как отмыл деньги... Он каждый год или каждый день деньги отмывает»* (М. М., чоловік, 31 рік, електромонтер, середньодушовий дохід близько 900 грн/міс).

Водночас далеко не всі бідні вважають, що великі статки наживаються лише нечесним шляхом: *«ну, богатые появляются потому,*

¹ В даному разі наводяться результати якісного дослідження (індивідуальні інтерв'ю), проведеного колективом кафедри філософії та соціології ЛНУ імені Тараса Шевченка (під керівництвом Л. Лебідь) з представниками низькозабезпечених (середньодушові прибутки не перевищують прожитковий мінімум на час опитування) та середньозабезпечених категорій населення (середньодушові прибутки становлять більше ніж три прожиткові мінімуми на час опитування) навесні 2010 р. по Луганській області.

² Подається мовою оригіналу.

что имеют голову на плечах, будем так говорить. Они правильно вкладывают деньги, правильно распоряжаются этими деньгами» (Л. П., жінка, 56 років, середньодушовий дохід близько 900 грн/міс).

Середньозабезпечені як передумову багатства називають особливі таланти людини. Вони підкреслюють, що багаті по-іншому оцінюють соціальну дійсність та їхні поведінкові практики суттєво відрізняються від практик низькозабезпеченого індивіда: *«у богатых другое совершенно мышление, чем у бедных людей... Они не ждут, когда они отучатся, кто-то им когда-то предоставит рабочее место... они в 2-3 раза быстрее шевелятся, будем говорить, чем обыкновенный человек, быстрее придет куда надо, несколько раз позвонит кому надо, это люди легкие на подъем... Богатые люди – это люди, которые обладают уникальными талантами и не менее уникальными способностями, которые могут их реально реализовать в нашей стране»* (О. Ю., жінка, 44 роки, завідувачка дитячим садочком та представник мережевого маркетингу, середньодушовий дохід понад 3000 грн/міс); *«богатым можно стать или же от дедов-прадедов получить наследство. Лучше всего стать богатым человеком – это когда твои родители, предки дали тебе стартовый капитал и ты пошел, или же это человек с дюжиной ума, придумал какую-то гениальную вещь, воплотил ее в жизнь, но к большому уму нужно иметь практическую хватку»* (О. Б., чоловік, 52 роки, приватний підприємець, середньодушовий дохід більше 3000 грн/міс).

В. Пилипенко на початку 2000-х підкреслював, що в масовій свідомості закріпився стереотип про накопичення великого капіталу незаконними та аморальними шляхами [7, с. 169]. На сучасному етапі має місце сегментація суспільної свідомості, наслідком чого є «витіснення» даного стереотипу в низькодоходні групи.

Парадоксальним є той факт, що низькозабезпечені, з одного боку, підкреслюють нечесність шляхів накопичення багатства, а з другого, за певних умов здатні чинити так само. Опосередкованим підтвердженням цього є дані щодо допустимості корупційних практик. Більший відсоток низькозабезпечених порівняно з середньозабезпеченими погоджуються з можливістю використання службового становища ради збагачення (табл. 6).

Таблиця 6

Розподіл відповідей на питання «Чи допускаєте Ви використання службового становища з метою збагачення?» залежно від рівня матеріальної забезпеченості громадян, 2013 р.

		Категорія матеріальної забезпеченості					
		Високо-забезпечені	Середньо-забезпечені	Низько-забезпечені	Важко сказати	Немає відповіді	Усього
Так	абс. частота	4	57	45	10	-	116
	відн. частота	36,4	18,9	28,8	40,0	-	23,2
Ні	абс. частота	4	153	84	8	2	251
	відн. частота	36,4	50,8	53,8	32,0	28,6	50,2
Важко сказати	абс. частота	3	86	20	5	1	115
	відн. частота	27,3	28,6	12,8	20,0	14,3	23,0
Немає відповіді	абс. частота	-	5	7	2	4	18
	відн. частота	-	1,7	4,5	8,0	57,1	3,6
Усього	абс. частота	11	301	156	25	7	500
	відн. частота	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Амбівалентне ставлення до багатства з боку незаможних забезпечує сталість соціальної структури і не робить їх потенційними суб'єктами соціальних змін.

Аналіз результатів багаторічних досліджень дозволяє зробити висновок про те, що соціально-статусна ідентифікація мешканців Луганська доволі усталена. Ідентифікація населення з тією чи іншою групою матеріальної забезпеченості зумовлена соціально-економічним станом суспільства. Встановлені також соціально-демографічні особливості представників різних груп матеріальної забезпеченості. Носії соціально-статусної ідентифікації «середньозабезпечені» – це переважно молоді та середнього віку чоловіки, а «низькозабезпечені» – жінки похилого віку. Вони мають різні бачення проблеми нерівності в Україні, зокрема шляхів накопичення багатства. Це є опосередкованим

свідченням того, що у представників середньо- та низькозабезпечених груп населення склалася різна система цінностей і норм. Таким чином, соціально-статусна ідентифікація населення Луганська створює передумови для формування відповідної ідентичності – багатий, бідний, людина середнього достатку.

Список використаної літератури

- 1. Григорьев С. И.** Постмодернизм и социология в условиях кризиса / С. И. Григорьев // Социс. – 2010. – № 7. – С. 136 – 143.
- 2. Эриксон Э.** Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон ; пер. с англ. – М. : Флинта, 2006. – 342 с.
- 3. Кононов І. Ф.** Етнос. Цінності. Комунікація (Донбас в етнокультурних координатах України). – Луганськ : Альма-матер, 2000. – 494 с.
- 4. Хобта С. В.** Восток Украины: трансформация идентичностей в условиях пограничья // Перекрестки. – 2010. – № 3 – 4 – С. 207 – 222.
- 5. Томас У.** «Определение ситуации» / Томас У. // Человек и общество. Хрестоматия [ред. С. А. Макеев]. – К. : Ин-т социологии НАН Украины, 1999. – 272 с. – С. 24 – 28.
- 6. Кононов І. Ф.** Україна: шлях на периферію світової капіталістичної системи (соціологічний аналіз) / І. Ф. Кононов // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Соціологічні науки. – 2012. – № 23 (258). – С. 5 – 29.
- 7. Пилипенко В.** Людина в ринковому суспільстві: орієнтації, поведінка, культура / В. Пилипенко. – К. : Фоліант, 2005. – 344 с.
- 8. Идентичность /** Словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.onlinedics.ru/slovar/soc/g/identichnost.html>
- 9. Идентичность /** Словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ru.vlab.wikia.com/wiki/Идентичность>
- 10. Социальные** идентификации и идентичности [Электронный ресурс] / С. А. Макеев, С. Н. Оксамитная, Е. В. Швачко. – К. : Ин-т социологии НАН. Украины, 1996. – 185 с. – Режим доступа: <http://i-soc.com.ua/institute/Makeev1.pdf>
- 11. Шульга М. О.** Етнічна самоідентифікація особистості. – К. : Інститут соціології НАН України, 1993. – 267 с.
- 12. Орлова Э. А.** Концепции идентичности/идентификации: антропологическая трактовка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://iph.ras.ru/uplfile/admins/biblio/vst/2011/11.pdf>
- 13. Симонова О. А.** К формированию социальной идентичности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.isras.ru/files/File/Sociologymagazin/Socmag_03_2008/03_Simonova.pdf
- 14. Гофман И.** Представление себя другим в повседневной жизни [Электронный ресурс]. – М. : Канон-Пресс-Ц, 2000. – 304 с. – Режим доступа: http://sbiblio.com/BIBLIO/archive/gofman_predstavlenie/00.aspx
- 15. Старовойтова І. І.** Ідентифікація як метод наукового пізнання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.philosof.onu.edu.ua/elb/articles/starovoytova/76.pdf>
- 16. Пименова О. И.** Глянцевый журнал как фактор конструирования социально-статусной идентичности молодежи [Электронный ресурс]: автореф. дис. ... канд. социол. наук : 22.00.04 / О. И. Пименова ; Урал.

федер. ун-т им. первого Президента России Б. Н. Ельцина. — Екатеринбург : [б. и.], 2013. — 22 с.— Режим доступа: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/18215/1/urgu1200s.pdf>

17. Середньомісячна заробітна плата жінок та чоловіків за видами економічної діяльності у 2012 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> **18. Гендер** для медій : підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей [Електронний ресурс]. — К. : Критика, 2013. — 219 с. — Режим доступу: http://www.ua.boell.org/downloads/Gender_for_media_print.pdf **19. Радионова О. Н.** О гендерном неравенстве в сфере занятости [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ekpr/2008_13/radionova.pdf

20. З. Фрейд. Психология масс и анализ человеческого «Я» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://rumagic.com/ru_zar/sci_psychology/freyd/m/j6.html.

Лебедь Л. І., Уколова А. А. Соціально-статусна ідентифікація мешканців Луганська: соціологічний аналіз

У рамках статті на основі аналізу результатів багаторічних досліджень встановлюються особливості соціально-статусної ідентифікації мешканців Луганська. Підкреслюється, що більшість луганчан ідентифікують себе і свою родину з середньозабезпеченими прошарками суспільства. Доволі високою є частка «низькозабезпечених» за самоідентифікацією в структурі населення, що є наслідком стрімких трансформаційних процесів в країні, пов'язаних зі зміною суспільного ладу. Носії соціально-статусної ідентифікації «середньозабезпечені» – це переважно молоді та середнього віку чоловіки, а «низькозабезпечені» – жінки похилого віку. Вони мають різні бачення проблеми нерівності в Україні, зокрема шляхів накопичення багатства. Це опосередковано свідчить про те, що у представників середньо- та низькозабезпечених груп населення наявна різна система цінностей і норм.

Ключові слова: ідентичність, ідентифікація, соціально-статусна ідентифікація, багатство, групи матеріальної забезпеченості.

Лебедь Л. И., Уколова А. А. Социально-статусная идентификация жителей Луганска: социологический анализ

В рамках статьи на основе анализа результатов многолетних исследований устанавливаются особенности социально-статусной идентификации жителей Луганска. Подчеркивается, что большинство луганчан идентифицируют себя и свою семью со среднеобеспеченными слоями общества. Довольно высока доля «низкообеспеченных» по самоидентификации в структуре населения, что является следствием динамичных трансформационных процессов в стране, связанных с изменением общественного строя. Носители социально-статусной идентификации «среднеобеспеченные» – это преимущественно молодые

и среднего возраста мужчины, а «низкообеспеченные» – пожилые женщины. Они имеют разные видения проблемы неравенства в Украине, в частности путей накопления богатства. Это является косвенным свидетельством того, что у представителей средне- и низкообеспеченных групп населения имеет место быть разная система ценностей и норм.

Ключевые слова: идентичность, идентификация, социально-статусная идентификация, богатство, группы материальной обеспеченности.

Lebid L. I., Ukolova A. A. Social-status identification of Luhansk residents: sociological analysis

On the basis on the analysis of the results of years of research here established features of social status identification of Luhansk residents.

First of all we identified such key concepts as identity, identification, social status identification. It is emphasized that majority of Luhansk residents identify themselves and their families with middle layers of society.

There is quite high proportion of “low income”, according to self-identification, residents, which is a consequence of the dynamic process of transformation in the country, connected with changes of social order. Residents with “middle income” are mostly young and middle-aged men, but “low income” residents are mostly older women. They have different points of view on inequality problem in Ukraine, in particular ways of accumulating of wealth. This is an indirect evidence of different value systems of these two social layers.

Social status identification of Luhansk residents is consistent with the economic dynamics in the country.

It is a paradox that financially disadvantaged citizens on the one hand, emphasize the dishonesty of the accumulation of wealth, and on the other hand, under certain conditions, can do the same. Indirect confirmation of this fact is the data, concerning the admissibility of the corrupt practices.

Key words: identity, identification, social status identification, wealth.

Стаття надійшла до редакції 11. 06. 2013 р.

Прийнято до друку 01. 11. 2013 р.

протоколом № 3

Рецензент – д. соц. н., професор

Кононов І. Ф.